

Pratarmė

Apie kryždirbystę rašyta ir rašoma nemažai, tačiau jos raidos 1918–1940 m. atkarpa nušviesta menkai, nedaug žinoma apie dailininkų sukurtus kryžių projektus ir jų įtaką kryždirbystės raidai ne tik tarpukariu, bet ir vėliau. Šioje monografijoje atskleistas kad ir neilgas, tačiau kryždirbystei reikšmingas laikotarpis, tad tikimės, kad ji iš dalies užpildys esančią spragą. Rengdamos knygą siekėme atkurti įvairiuose Lietuvos kampeliuose pagal dailininkų projektus pastatytų paminklų istorijas ir surasti jų nuotraukų. Ikonografinę ir rankraštinę medžiagą tyrinėjome daugelyje atminties institucijų, taip pat natūroje. Dėkojame Vytauto Didžiojo karo, Lietuvos dailės, Lietuvos nacionalinio, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės, Biržų krašto „Sėlos“, Jonavos krašto, Joniškio istorijos ir kultūros, Jurbarko krašto, Kretingos, Panevėžio kraštotyros, Raseinių krašto istorijos, Šiaulių „Aušros“, Vilkaviškio krašto, Zarasų krašto ir Žemaičių Naumiesčio muziejų, Kultūros paveldo centro, Lietuvos istorijos instituto, Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos, Kauno apskrities viešosios bibliotekos darbuotojams už pagalbą kaupiant vaizdinius ir rašytinius šaltinius. Ypač dėkingos esame muziejininkams Juliui Kanarskui, Snieguolei Kubiliūtei, Aušrai Mickevičienei, Žydrei Petrauskaitei, Vitai Tarvydienei, Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešosios bibliotekos darbuotojui Jonui Brigiui ir Lietuvos centrinio valstybės archyvo darbuotojai Jūratei Katilienei. Už geranoriškumą dėkojame Kaišiadorių muziejaus direktoriui istorikui Olijardui Lukoševičiui, padėjusiam Kaišiadoryse ir jų

apylinkėse surasti pagal dailininkų sukurtus projektus pastatytus kryžius.

Už sutikimą neatlygintinai publikuoti Adomo Varno rinkinio, Balio Buračo ir kitų autorių fotografijas ypatingą padėką reiškiamo kolekcininkui Ramučiu Petniūnui. Tariame ačiū archeologui Gyčiui Grižui, lituanistei Marytei Slušinskaitei ir nenorėjusiems pasigarsinti asmenims, leidusiems publikuoti savo turimas nuotraukas. Su šiluma ir padėka prisimename ekspedicijose sutiktus ar neakivaizdžiai pažintus žmones, suteikusius žinių apie mums rūpimus paminklus ir pasidalinusius fotografijomis, – Loretai Andrulienei iš Pernaravos, Loretai Gedvilienei iš Tirkšlių, Algytei Greičiuvienei iš Eržvilko, Vytautui Lekučiui iš Girdžių, Jonui Mockui iš Klaipėdos, Artūrai Narkevičiui iš Žeminių, Leonui Tamulevičiui iš Nemakščių, kryždirbiui Ričardui Ramanauskui, Panevėžio kraštotyryninkams Broniui Mažyliui ir Algimantui Stalilioniui, Žemaitijos istorikui Povilui Šverebui, Šiaulių paveldosaugininkei Laurai Prasevičiūtei, Utenos paveldosaugininkui Taduui Žemaičiui ir dar daugeliui kitų.

Už vertingas pastabas ir profesinius patarimus širdinga padėka knygos recenzentams dr. Margaritai Janušonienei ir dr. Norbertui Černiauskui. Už indėlį į mūsų knygą, malonų bendradarbiavimą ir kantrybę dėkojame dailininkei-maketuotojai Skaistei Ašmenavičiūtei.

Dėkui kolegoms už paskatinimą imtis darbo ir palaikymą.

Autorės